

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Горлівський інститут іноземних мов
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
Харківський національний педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди
Краківська академія ім. А. Ф. Моджевського (Польща)
Приморський університет (м. Копер, Словенія)
Барановицький державний університет (Республіка Білорусь)

«СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ: ВІД НЕСТОРА ДО СЬОГОДЕННЯ»

**Матеріали
VI Міжнародної наукової конференції**

10 квітня 2018 року

Бахмут
2018

УДК 81
С92

Друкується за рішенням вченої ради
Горлівського інституту іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 9 від 22.03.2018 р.)

Рецензенти:

д. філол. наук Н. В. Дьячок,
д. філол. наук О. С. Киченко

Редколегія:

д. філол. наук С. А. Комаров (головний редактор),
д. філол. наук А. Р. Габідулліна,
д. філол. наук Я. Ю. Голобородько,
д. філол. наук Т. М. Марченко,
к. філол. наук Є. М. Беліцька,
к. філол. наук І. О. Скляр,
к. філол. наук О. Л. Колесніченко,
к. філол. наук В. Г. Мараховська,
к. філол. наук Т. М. Радіонова,
к. філол. наук Р. М. Ситняк.

С92 **Східнослов'янська** філологія: Від Нестора до
сьогодення: матеріали VI Міжнар. наук. конф. (Бахмут, 10 квітня 2018 р.).
Бахмут: Вид-во Б. І. Маторіна, 2018. 234 с.

У збірнику друкуються матеріали VI Міжнародної наукової конференції
«Східнослов'янська філологія: Від Нестора до сьогодення», яка відбулася
10 квітня 2018 року.

Для наукових робітників, аспірантів, студентів, які здійснюють розвідки у
галузі гуманітарних наук.

УДК 81
© ГІМ, 2018

<i>О. Є. Крсек</i>	НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У США – ОЦІНКА ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУР	104
<i>О. В. Круть</i>	КОНЦЕПТ АГРЕСІЯ ЯК КОМПОНЕНТ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ТА МОВНОЇ КАРТИН СВІТУ	106
<i>Т. П. Лавриненко</i>	ЛІНГВІСТИКА ТА МОВА ЕКОНОМІКИ	109
<i>А. В. Лихачова</i>	ІНТОНАЦІЯ РЕЧЕНЬ У НЕЕМФАТИЧНОМУ МОВЛЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ Й УКРАЇНСЬКОЇ МОВ).....	111
<i>О. В. Лях</i>	ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	114
<i>Л. В. Мальцева</i>	ВТОРИННА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТЕКСТОВОГО ЗМІСТУ ПРИ ІНТЕРДИСКУРСИВНІЙ АДАПТАЦІЇ.....	117
<i>Н. М. Маторіна</i>	ПРО КОНВЕРСІЮ В ЛІНГВОІСТОРИОГРАФІЧНОМУ АСПЕКТІ.....	119
<i>Н. М. Маторіна, О. Ю. Новикова</i>	ЛІНГВОІСТОРИОГРАФІЯ НА ЯЗЫКОВЫХ ЗАНЯТИЯХ В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ	121
<i>Н. М. Маторіна, М. В. Стрилець</i>	ВИДЕОКОНТЕНТ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕСЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВУЗА	123
<i>Л. І. Морозова</i>	ПРО ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ РЕЦЕПЦІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ	126
<i>О. В. Муратова</i>	ФОНОСИМВОЛІКА ЯК ЗАСІБ ПСИХОЛОГІЗМУ В РОМАНІ ПАНАСА МИРНОГО «ПОВІЯ».....	128
<i>Г. Д. Панчук</i>	СИСТЕМА ВЛАСНИХ ІМЕНУВАНЬ У РОДИНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ (за кн. «Леся Українка Листи 1876-1897»)	132
<i>Н. М. Пасік</i>	ПОДВІЙНА АКТУАЛІЗАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ХИМЕРНІЙ ПОВІСТІ В. ДРОЗДА «ІРІЙ»	134
<i>О. М. Парфенюк</i>	ІГРОВІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	136

Наукова думка, 1969. Т. 3. 530 с.

4. Пахаренко В. І. Основи теорії літератури. Київ: Генеза, 2009. 296 с.

5. Энциклопедия символов, знаков, эмблем / сост. В. Андреева и др. – Москва: Локид; Миф, 1999. 576 с.

УДК 811.161.2'373.23:82-94

Г. Д. Панчук
Тернопіль

СИСТЕМА ВЛАСНИХ ІМЕНУВАНЬ У РОДИНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ (за кн. «Леся Українка Листи 1876-1897»)

Активізація розвитку антропоніміки як наукової галузі, посилений інтерес до рідних історичних особових назв – явище не випадкове, а продиктоване науковими й практичними потребами, власним самоусвідомленням. Якщо власні назви у художніх текстах останнім часом активно досліджуються, то робіт щодо аналізу антропонімів у епістолярії практично немає. Справедливо зазначає Н.М. Журавльова, що часткове вирішення такої проблеми знаходимо у працях К. Радевича-Винницького [7, с. 110-120], С. К. Богдан [1, с. 375-376; 2, с. 228-229]. У цьому напрямку працює сама Н.М. Журавльова [3, 4, 5].

Метою нашої публікації є показати особливості називання в родинному колі Лесі Українки та вживання нею антропонімних форм за листами письменниці протягом 1876-1897 рр.

Повні імена сестер Лесі Українки були такі: Ізидора, Оксана, Ольга. Проте у листах дуже часто трапляються варіанти названих імен чи й зовсім інші лексеми. Попри повне ім'я, Ізидору (1888-1980) Леся часто називає усіченим ім'ям Дора: *Дора* < *Ізидора* чи усічено-суфіксальним Дорочка: *Дорочка* < *Ізидора*. А у примітці до листа бабусі Драгомановій Є.І. від 1899 р. зазначено, що «у листах Леся Українка ніжно називає її (Ізидору –авт.) Дроздиком, Патіком, Патею, Гусінькою, Білою Гуссю, Гусицею, Гусиком, Коротшою Гуссю» [6, с. 61].

Оксану (1882-1975), крім повного імені, Леся Українка називає суфіксальними варіантами *Оксанка*, *Оксаночка*. Цікаві й інші найменування сестри: різноструктурні варіанти імені Тамара: *Марочка*, *Марусичка*, *Марця*, *Тамарця*. Справа в тому, що до хрещення дівчинку вдома називали Тамарою. Це підтверджують відповідні примітки: «Дівчинку спочатку домашні називали Тамарою (Марцею, Марунечкою), але охрестили Оксаною» [6, с.43], «вчора охрестылы Тамару, впрочем вона тепер вже не Тамара, а Оксана, бо мама переіменыла ій имя» [6, с. 47]. А ще Оксану домашні називали *Уксус*, *Уксусок*: «Так у колі сім'ї називали сестру Оксану» [6, с. 94].

Ольгу (1877-1945) домашні теж не обділили різними найменуваннями. Проте варіантів імені Ольга у листах не трапляється. Натомість маємо широку палітру інших імен, котрими називали цю дівчину: *Зірка*, *Лиля*, *Лілічка*, *Ліля*, *Ліцик*, *Ліцик*, *Олег*, *Олеся*, *Ольга*, *Пуц*, *Пуць*, *Пуцик*. У примітці до листа братові Михайлові зазначено: «Зменшено-пестливе від Пуц, як у родині жартівливо називали Ольгу, сестру Лесі Українки. Її в листах часто згадано під іншими

іменами, а саме: Ліля, Лілея, Ліцик, Пуцик, Олег, Зірка. [6, с. 59]. А ще Ольгу називали *Пуцинда, Пуць-ішаць, і навіть Олег-«вещий»* [6, с. 231].

Брат Микола (1884-1937) для домашніх був *Кахоточок-голубочок, Кахіня, Кахота, Кох*: «Так рідні називали Миколу, трапляються й інші ймення: Кухота, Кухоточка, Кохіня, Кукота, Миколочка, Микось, Микунько, Гусь» [6, с. 54]. Як бачимо, Миколу називали й зменшено-пестливими (суфіксальними чи усічено-суфіксальними) варіантами імені: *Миколочка, Микось, Микунько*. А у листі [6, с. 49] до бабусі Драгоманової Є. І. читаємо: «Хлопчик трошки підріс, мама дуже хоче его назвати Юрієм або Романом, але всім ці імена не подобаюця». А у наступному листі: «Тим часом називають Мыколою, але ще невідомо, як его назовуть» [6, с. 50].

Михайла (1869-1903), найстаршого з дітей Косачів, кликали *Михайликом, Мишею, Мішею*. Леся улюбленого брата ще називала *Кна-кна* (кнакна). У примітці [6, с. 64] читаємо: «Леся Українка користувалася дитячим словом брата Миколи (усе довге та тонке), називаючи так усіх юнаків, у тому числі й Михайла).

Сама Леся (1871-1913), за сторінками власних листів, має теж різні імена. Одне з них *Зея*. У примітці [6, с. 94] зазначено: «Зея, Зеїчка, Зеїчок – так за спогадами О. Косач-Кривинюк, рідні називали Лесю Українку після того, як побачили в ілюстрованому каталозі малюнок кукурудзи «Зея японка» і помітили, що дівчина подібна до цієї рослини – тонкої, високої та ясної». Маленьку Лесю ще називали *Лося*. Проте лист від червня 1876 р. вона підписала Леся. У примітці до цього листа сказано таке: «Леся – підпис, що означав, згідно з допискою матері, відмову від попереднього «Лося» [6, с. 37]. Черговий лист до бабусі Драгоманової Є.І. Леся підписала: Ваша Ліля [6, с. 46]. У примітці до цього листа читаємо: «Очевидно, Леся Українка помилилася, підписуючи лист, про що свідчить сам текст (незадовго перед тим дівчинка перенесла операцію на кисті лівої руки). А ще за нерозлучність Михайла і Лесю вдома називали *Мишолосіє* [6, с. 175].

Епістолярний етикет передбачає відповідну номінацію адресанта, у нашому випадку Лесі Українки. Найчастіше листи (а у першому томі їх вміщено 256 од.) вона підписувала Леся (близько 180). Меншою мірою вживала такі номінації: Л.Косач, Л.К., Леся Українка. Поодинокі трапляються Зея, Ліля, Л.У, Леся Українка (Л.Косач), Ларисса Косач, Л., L., Lesia.

Як бачимо, цікавість людини, пересічної чи непересічної, до власного імені очевидна. Система імен, їх варіантів, мотиви називання у родині Лесі Українки привертають увагу, а її епістолярій є благодатним матеріалом для дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. Київ: Рідна мова, 1998. 475 с.
2. Богдан С. Типологічне й індивідуальне в епістолярній поведінці Василя Стефаника: звертання. *Вісник Львівського університету. Серія Філологічна*. Львів, 2004. Вип. 34. Ч. II. С. 225-230.
3. Журавльова Н. Про величання на ім'я та по батькові у листах письменників ХІХ – початку ХХ століття. Вибрані листи Пантелеймона Куліша

українською мовою писані. Нью-Йорк – Торонто. *Наукові записки Тернопільського держ. пед. університету ім. В. Гнатюка. Серія: Мовознавство*. Тернопіль, 2003. Ч. 2. С. 40-45.

4. Журавльова Н. М. Мовна ввічливість українців кінця XIX – початку XX ст. та її відображення у творах Марусі Вольвачівни *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2012. № 1. С. 185-190.

5. Журавльова Н. М. Мікрополе етикетних антропонімів української епістолярної ввічливості XIX – початку XX ст. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2008. № 2. С. 76-82.

6. Леся Українка. Листи 1876-1897. Київ: Комора, 2016. 507 с.

7. Радевич-Винницький Я. К. Етикет і культура спілкування. Львів: Сполом, 2001. 223 с.

УДК 81'373.7

*Н. М. Пасік
Ніжин*

ПОДВІЙНА АКТУАЛІЗАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ХИМЕРНІЙ ПОВІСТІ В. ДРОЗДА «ІРІЙ»

Специфіку художнього моделювання дійсності, гомогенність естетичного її відтворення значною мірою зумовлює кореляція художньої та стильової норм. У цьому контексті покажемо є художнє мовлення яскравого представника української химерної прози 70-х рр. XX ст. Володимира Дрозда, для творчого почерку якого, як і для химерної прози в цілому, характерні експерименти зі словом, мовна гра в різних її проявах. Так, текстове полотно його повісті «Ірій» рясніє семантично й структурно-семантично видозміненими фразеологічними одиницями (далі – ФО), серед яких функційно навантаженою у зв'язку зі стильовою домінантою химерності, на наш погляд, є подвійна актуалізація, здатна спрямовувати текстотвірний вектор, на психокогнітивному рівні інтегрувати реальний та ірреальний світи [3, с. 157].

Попри те що теоретичні аспекти семантичних і структурно-семантичних змін ФО ґрунтовно розглянуті в працях Л. Авксентьева, М. Алефіренка, Л. Безрукової, В. Білоноженко, І. Гнатюк, А. Куніна, Ю. Прадіда, Л. Скрипник, Г. Удовиченка, В. Ужченка та інших учених, модифіковані структури В. Дрозда залишилися поза увагою дослідників. Лінгвостилістичний і когнітивно-ономасіологічний аспекти аналізу підсилюють актуальність порушеної теми.

Мета нашої розвідки – проаналізувати механізми й прагматичну роль подвійної актуалізації ФО в контексті стильової домінанти химерності на матеріалі повісті В. Дрозда «Ірій».

Дослідники слушно вказують, що можливість одночасного сприйняття в стійкому виразі буквального й переносного значень ФО закладена в самій природі зворотів, адже через потенціал внутрішньої форми для них показова семантична двоплановість [1, с. 87]. Існування в мові омонімічних стійких і вільних сполучень слів створює потенційні умови для мовної гри – зведення в одному комунікативному відрізку первинної і вторинної одиниць.

«СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ: ВІД НЕСТОРА ДО СЬОГОДЕННЯ»

**Матеріали
VI Міжнародної наукової конференції**

10 квітня 2018 року

**Головний редактор:
С. А. Комаров
доктор філологічних наук**

Підписано до друку 22.03.2018 р.
Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 14,75.
Наклад 110 прим. Зам. № 1208.

Видавництво Б.І. Маторіна
84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.
Тел.: +38 06262 3-20-99; +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
